

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم

شناختی برونفن برنر

Design and validation of The Preschool Curriculum in Iran Based on Bronfenbrenner's Ecological Theory

تاریخ دریافت مقاله: ۰۶/ ۱۴۰۱/۰۶؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۲/ ۱۴۰۱/۱۲

M. Pahanhandepour
S. A. Hashemi (Ph.D)
M. Ranjbar (Ph.D)
A. Gholtash (Ph.D)

محمد پناهنده پور^۱
 سید احمد هاشمی^۲
 مختار رنجبر^۳
 عباس قلتاش^۴

Abstract: This study was carried out with the aim of designing a suitable model for preschool curriculum in Iran based on Bronfenbrenner's bio-ecological theory. This research was exploratory based on a qualitative research strategy. By using the comparative content analysis method, the dimensions and components affecting the design of this model were examined and a suitable curriculum was presented. The scope of the research included reviewing all valid scientific articles and using the purposeful sampling method until reaching theoretical saturation. The findings showed that in shaping the research model the effective dimensions include: macro-governance management, attention to informing families, proportionality of preschool programs with society's culture, educational opportunities, use of creative teaching methods, comprehensiveness of educational content and attention to the educational environment. Next, according to the elements of Klein's curriculum, the model of preschool curriculum was presented based on Bronfenbrenner's bio-ecological theory.

چکیده: این مقاله با هدف طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر انجام شد. تحقیق حاضر اکتشافی و مبتنی بر استراتژی پژوهشی کیفی بود. به طوریکه با استفاده از روش تحلیل محتوای قیاسی، ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر طراحی این الگو بررسی و برنامه درسی مناسب ارائه شد. حوزه پژوهش تحقیق، شامل بررسی کلیه مقالات علمی معتبر و با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری بود. یافته‌ها نشان داد، در شکل دهی الگوی تحقیق، ابعاد: مدیریت کلان حاکمیتی، توجه به آگاه سازی خانواده‌ها، تناسب بخشی برنامه‌های دوره پیش‌دبستانی با فرهنگ جامعه، امکانات آموزشی، بکارگیری شیوه‌های خلاقانه تدریس، جامعیت محتوای آموزشی و توجه به محیط آموزشی تأثیرگذارند. سپس مبتنی بر عناصر برنامه درسی کلاین، الگوی برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، پیش‌دبستانی، نظریه زیست بوم

شناختی برونفن برنر.

Keywords: curriculum, preschool, Bronfenbrenner's bio-ecological theory

Mpp780@yahoo.com

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

Hmd_hashemi@yahoo.com

۲. استاد تمام گروه علوم تربیتی واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

ranjbarmokhtar@yahoo.com

۳. استادیار گروه مدیریت واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

gholtash578@yahoo.com

۴. دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

امروزه مشخص شده است که سرمایه‌گذاری مناسب بر روی کودکان می‌تواند مزایای آموزشی، اجتماعی و اقتصادی پایداری را برای آن‌ها و نتیجتاً در سالیان آتی برای جامعه به همراه داشته باشد. با توجه به اینکه مقدار قابل توجهی از یادگیری در سنین پایین اتفاق می‌افتد، آموزش صحیح و مؤثر در این دوره باعث موفقیت در دوره‌های بعد خواهد شد (روسکوس^۱، ۲۰۰۹). از نگاه رابان و کیلدری^۲ (۲۰۱۷) بیان می‌دارند که دلایلی گوناگون، جایگاه آموزش و پرورش پیش‌دبستان در حال ارتقاء است و آموزش و پرورش پیش‌دبستان می‌تواند یادگیری و تحول کودکان را به شکل مؤثری بهبود بخشد. همچنین تجارب سال‌های اولیه هر کودک در چگونگی تشکیل شخصیت و کمال‌نهایی وی تأثیرگذار است. به زعم محققان، جایگاه آموزش و پرورش پیش‌دبستان در حال ارتقاء است و در کشورهای پیشرو نقشی حساس و ارزشمند برای آن تعریف شده است چرا که به عقیده کارشناسان تعلیم و تربیت، آموزش‌های قبل از دبستان کودکان، آنها را برای ورود به مقطع دبستان آماده ساخته و در توسعه خزانه لغوی و ایجاد مفاهیم اساسی و قدرت بیان کودکان مؤثر است (موری^۳، ۲۰۰۸). نورانی و پراتیوی^۴ (۲۰۲۰) بر تأثیر آموزش‌های پیش‌دبستانی بر رشد شناختی و افزایش هوش کودکان صحه گذاشتند. کودکان در سایه برخورداری از دوره پیش‌دبستانی می‌توانند به تفکر خلاق دست یابند، در حل مسائل مهارت لازم را کسب نمایند و به توانایی‌های برتر کلامی و زبانی دست یابند و روابط اجتماعی بهتری برقرار کنند. از این‌رو تأثیر عمیق برنامه‌های مدون آموزشی بر رشد و تحول کودکان خردسال از یک طرف و نقش حیاتی دوران اولیه کودکی در پیشگیری و یا کاهش مشکلات رفتاری و تحولی در سال‌های بعدی زندگی (رینولدز^۵، ۲۰۰۹) ارائه برنامه‌های درسی و روش‌های اثربخش برای آموزش و رشد و بالندگی این دسته از کودکان را ضروری ساخته است. در همین خصوص جامه بزرگ (۱۳۹۱) نیز عنوان می‌دارد که با نگاهی گذرا به نظام آموزش و پرورش کشورهای گوناگون به آسانی می‌توان پی برد که

---

۱. Roskos

۲. Raban & Kilderry

۳. Moore

۴. Nurani and Pratiwi

۵. Reunolds

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر ... دوره پیش دبستانی از اهمیتی خاص برخوردار است. به طوری که هر کشور به تناسب موقعیت خود و سطح زندگی مردم آن نظام پیش دبستانی را ساماندهی کرده است.

نظر به نقش محوری برنامه‌های درسی، ارائه آموزش‌های مناسب به کودکان پیش دبستانی در قالب طرح‌ریزی برنامه‌های درسی به خوبی تدوین شده، می‌تواند در پیشرفت تحصیلی آنان در دوره دبستان نیز مؤثر باشد. لذا برنامه‌های دوره پیش از دبستانی باید با توجه به ویژگی و نیازهای کودکان تنظیم شود و محدوده مشخص و معینی داشته باشند (پارک و همکاران^۱، ۲۰۱۷). برنامه درسی آموزشی پیش از دبستان به هر مجموعه طراحی شده از تعاملات میان بزرگسالان و کودکان که توسط بزرگسالان ساماندهی شده و رشد و توسعه سالم کودکان بین تولد و هشت سالگی را حمایت می‌کند و بهبود می‌بخشد، اطلاق می‌شود (فرومبرگ و ویلیامز^۲، ۲۰۱۲). در تبیین و ضرورت آموزش و پرورش پیش دبستان مطالعات مختلفی انجام شده و الگوهای آموزش متفاوتی برای طرح‌ریزی برنامه درسی این گروه سنی معرفی شده‌اند که با توجه به نگرش‌ها، فرهنگ‌ها و ارزش‌های متفاوت در جوامع مختلف، نتایج و خروجی‌های این الگوها با یکدیگر متفاوت می‌باشد (پیری و ادیب، ۱۳۸۸). در این خصوص به زعم براور و وایلد^۳ (۲۰۱۹) هر برنامه درسی با یک جهت‌گیری اجتماعی، فلسفی و یا سیاسی آغاز می‌گردد و به تبع بر اساس آن جهت‌گیری هدف-هایی شکل خواهد گرفت و از این‌رو باید تناسب‌ها، نیازها و اقتضانات در کلیه مراحل طراحی و تدوین الگوی برنامه درسی در نظر گرفته شود. باربارف و نیکووا سنگولوسکا^۴ (۲۰۲۰) هم با بررسی برنامه درسی پیش دبستانی سوئد به عنوان الگویی در سیستم آموزش پیش دبستانی بیان می‌دارند هر برنامه درسی که طراحی می‌شود باید متناسب با رشد و توسعه مثبت در زندگی همه کودکان تدوین گردد و نوعاً رویکرد جامع‌گرایانه برای توسعه توانایی‌های اجتماعی، جسمی، عاطفی و فکری کودکان است. آدیسو و همکاران^۵ (۲۰۱۹) هم با بررسی برنامه‌های درسی پیش دبستانی در اتیوپی عنوان می‌دارند که اهداف برنامه‌های درسی کنونی قادر به پرداختن به تمام حوزه‌های رشد کودکان نیستند و مطالب مربوط به آنها برای آماده سازی کودکان برای زندگی و

---

۱. Park Et Al

۲. Fromberg And Williams

۳. Brauer & Wilde

۴. Barbareev & Nikova-Cingulovska

۵. Addisu Et Al

یادگیری در آینده ارتباط ندارند. علاوه بر این، روش‌های آموزشی مناسب، مواد، ارزیابی و سیستم‌های سوابق نگهداری که ضمانت اجرای صحیح برنامه درسی است، استفاده نشده است، از این رو توجه به رویکردها و متدهای جدید طراحی برنامه درسی در حوزه پیش دبستانی الزامی مهم و قابل تأمل است. قاسم زاده و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان آموزش و پرورش پیش از دبستان در عصر جدید عنوان می‌دارند مطالعات برنامه درسی راهبردی نوعاً رویکردی کل نگر است و الگوی برنامه‌ریزی چندبُعدی مبتنی بر آن، برنامه مطلوب کاربردی برای اجرا در برنامه درسی پیش دبستان است که چنین ضرورتی نوعاً از عواملی همچون ظهور عصر اقتصاد دانایی محور، توسعه فناوری ارتباطات و اطلاعات، دگرگونی مفهوم سواد، پارادایم پیچیدگی، لزوم بومی سازی برنامه درسی، وجود سبک‌های شناختی و یادگیری متفاوت، تناسب برنامه درسی با تجربه زیسته کودک، تزریق ویژگی چابکی و توان پاسخگویی برنامه درسی به مسائل روز و همچنین لزوم یادگیری مادام العمر، نشأت می‌گیرد.

از طرف دیگر در حوزه روان شناسی رشد، محقق بنام برونفن برنر^۱ عنوان می‌دارد چون خلق و خوی کودک که تحت تأثیر عوامل زیستی قرار دارد با نیروهای محیطی ترکیب می‌شود تا رشد را شکل دهد، لذا وی دیدگاه خود را مدل زیست بوم شناختی نامیده است. وی محیط را به صورت ساختارهای مختلفی در نظر می‌گیرد که هر کدام از این ساختارها و لایه‌ها به گونه‌ای قدرتمند بر رشد فرد تأثیر می‌گذارند این سطوح عبارتند از: ریزسیستم (فعالیت‌ها و الگوهای تعامل محیط‌های نزدیک)، میان سیستم (این سطح ارتباط بین ریزسیستم‌ها را شامل می‌شود)، برون سیستم (این سطح شامل موقعیت‌های اجتماعی می‌شود که فرد در حال رشد را در بر نمی‌گیرد ولی با این حال بر تجربیات وی در موقعیت‌های نزدیک تأثیر می‌گذارد) و کلان سیستم (این سطح از ارزش‌ها، قوانین و آداب و رسوم و امکانات در محیطی که فرد در آن قرار دارد تشکیل شده است) (خضولو و پورمحمدی، ۱۳۹۵). در نظریه نظام‌های بوم شناختی، برنر عنوان می‌کند که رشد کودک تحت تأثیر چندین لایه از محیط قرار دارد و تغییرات یا تعارضات در هر لایه می‌تواند به لایه‌های دیگر منتقل شود. در این نظریه خانواده، گروه همسالان، مدرسه یا محیط‌های کاری و نظام‌های اجتماعی بزرگتر لایه‌های محیطی تأثیرگذار بر جنبه‌های رشد کودک است که خانواده

۱. Bronfenbrenner

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر ...
پردوام‌ترین، اثرگذارترین و نزدیکترین لایه از این محیط‌هاست. الگوی بوم شناختی، عوامل مؤثر بر تحول رشد فردی، آموزشی، اجتماعی و تغییرات حاصل از آن را در طول زندگی بطور پیوسته مورد بررسی قرار می‌دهد (به نقل از آقاپور و اقدسی^۱، ۲۰۱۰).

حال با توجه به مباحث مطروحه فوق و مطالعه مستندات پژوهش‌های پیشین، محققان تحقیق حاضر معتقدند نظر به اهمیت و جایگاه نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر، کمبود مطالعه مبتنی بر این رویکرد در جهت تدوین برنامه درسی دوره پیش دبستانی وجود دارد (در این خصوص بررسی‌ها نشان می‌دهد در سطح تحقیقات متعدد این حوزه در سطح دنیا، رویکردهای مختلفی چون: برنامه درسی ابزارهای ذهن مبتنی بر نظریه تاریخی- فرهنگی ویگوتسکی (بدر و لانگک^۲، ۲۰۱۰)، برنامه درسی‌های اسکوپ^۳ و پروژه پری^۴ مبتنی بر رویکرد رشد شناختی پیازه^۵ (هولت^۶، ۲۰۱۰)، برنامه درسی سوئدی^۷ مبتنی بر رویکرد ساخت‌گرایی، پروژه آبسرداریان مبتنی بر رویکرد ساخت‌گرایی (گینسای^۸، ۲۰۰۶)، پروژه برای استارت^۹ مبتنی بر نظریه رشد شناختی پیازه و مفهوم یادگیری واسطه‌ای فیورشتاین^{۱۰} (تزوریل و همکاران^{۱۱}، ۱۹۹۸) انجام شده است، اما تحقیقی که نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر را برای طراحی برنامه درسی این گروه سنی مورد نظر قرار دهد بطور مدون و مشخص یافت نشد. لذا از برآیند تحقیقات رصد شده داخلی و خارجی می‌توان عنوان داشت که پرداختن به مسئله بررسی و ارائه الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر از چند جهت قابل تأمل است:

۱. Aghapur And Aghdasi
  ۲. Bodrova & Leong
  ۳. High-Scope
  ۴. Perry Project
  ۵. Piaget
  ۶. Holt
  ۷. The Swedish Curriculum
  ۸. Gainsay
  ۹. Bright Start
  ۱۰. Feuerstein's Theory
  ۱۱. Tzuriel Et Al
- ۱۰۹

اول آنکه در سطح پژوهش‌های داخلی، تحقیقات اندکی طراحی و اعتباربخشی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران را مورد بررسی قرار داده‌اند و عمده تحقیقات انجام شده به بررسی برنامه درسی در سایر دوره‌های تحصیلی پرداخته‌اند. ثانیاً با عنایت به این مهم که عمده تحقیقات در حوزه طراحی برنامه درسی پیش دبستان در دو دهه اخیر به وقوع پیوسته است و این در قیاس با طراحی برنامه‌های درسی سایر دوره‌های تحصیلی موضوعی جدیدتر و بدیع‌تری بشمار می‌رود که لزوم انجام پژوهش‌های بیشتری را طلب می‌کند، ثالثاً لزوم توجه و بکارگیری نظریه‌های به روز و شناخته شده جهانی در تدوین برنامه درسی دوره پیش از دبستان از ضروریاتی است که خلاء تحقیقات مدون در این خصوص در کشور کاملاً به چشم می‌آید و رابعاً بررسی تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که اکثریت قریب به اتفاق این تحقیقات بر این نکته مهم متفق‌القولند که در طرح‌ریزی برنامه درسی برای کودکان بایستی بر رشد و پرورش همه جانبه آنان تأکید داشته و باید به تمامی جنبه‌های رشد و تحول کودک توجه داشت تا تربیتی کل نگرانه داشت نه تک بعدگرانه (استفاده از رویکرد برونفن برنر در تحقیق حاضر دلیلی است بر اهتمام محققان به در نظرگیری نگاه جامع به ابعاد طراحی برنامه درسی). از این رو این پژوهش در پی پاسخگویی به این سوال خواهد بود که الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر چیست؟

روش تحقیق

روش شناسی تحقیق حاضر اکتشافی می‌باشد و روش پژوهش استفاده شده در این مطالعه مبتنی بر استراتژی پژوهشی کیفی است. بطوریکه با استفاده از روش تحلیل محتوای قیاسی (بررسی و بازنگری تحقیقات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع تحقیق در بازه زمانی ۱۵ سال اخیر (۱۳۸۸ شمسی/۲۰۰۸ میلادی تا ۱۴۰۲ شمسی/۲۰۲۳ میلادی) به بررسی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستان مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر موضوع پرداخته می‌شود. جهت اجرای پژوهش، محقق محتوای کلیه مقالات و پژوهش‌های منتشره در دسترس داخلی و خارجی در شبکه جهانی وب (خاصاً پایگاه‌های معتبر ارایه مقالات شامل امرالد اینسایت^۱، ساینس دایرکت^۱ و انتشارات آنلاین وایلی^۲ و در سطح داخلی هم استفاده از مقالات

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر ... مرتبط با مجلات منتشره در پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی به نشانی sid.ir و بانک اطلاعات نشریات کشور به نشانی (magiran.com) که در بازه زمانی ۱۵ سال اخیر منتشر شده اند، را ملاک نظر قرار داده است. برای دسترسی به مقالات مزبور، محقق در سایت‌های مطروحه فوق با کلیدواژه‌هایی چون برنامه درسی پیش دبستانی، نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر به دو زبان فارسی و لاتین، جستجوی خود را انجام داده است.

در این پژوهش ملاک انتخاب مقالات بر طبق اشباع نظری داده‌ها می‌باشد به صورتی که در ادامه تحلیل، محقق به این نتیجه برسد که دیگر مقالات تکراری می‌باشند و موارد جدیدی را مطرح نمی‌نمایند. پس از دستیابی به پژوهش‌های مناسب، محقق با استفاده از روش تحلیل محتوا و بکارگیری شیوه کدگذاری (۳ نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی) ابعاد و مؤلفه‌های اولیه را احصا و مبتنی بر آن‌ها الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر را ارائه می‌دهد. گفتنی است نظر به کیفی بودن پژوهش حاضر، ابزار گردآوری اطلاعات عبارتست از فیش برداری از مقالات، کتب، گزارشات معتبر و متون داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر و روش گردآوری داده‌ها مشتمل بر مطالعات کتابخانه‌ای (بررسی تحقیقات داخلی و خارجی انجام شده مرتبط) و تدقیق در این منابع برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات لازم در جهت پاسخگویی به سوال تحقیق است. از طرف دیگر با عنایت به ابزار مورد استفاده، با ایجاد تمهیداتی سعی می‌شود تا معیارهای دقت رعایت گردد.

در پژوهش حاضر، برای اطمینان از اینکه تفسیر داده‌ها، منعکس‌کننده پدیده مورد مطالعه است از نظر خبرگان استفاده شده است به گونه‌ای پس از انجام مراحل مختلف کدگذاری، برای دستیابی به دقت قابل قبول برای کدهای احصاء شده، این کدها در اختیار خبرگان آشنا به موضوع تحقیق گذاشته شد تا دقت کدهای به دست آمده و در نتیجه روابط بین آنها و مقوله‌های حاصله افزایش و به عبارتی روایی و پایایی مؤلفه‌ها افزایش یابد. همچنین روش کدگذاری، روش تحلیل داده‌های تحقیق حاضر جهت شناسایی و بررسی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستان مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر است. در واقع کدگذاری، عملیاتی است که

طی آن داده‌ها ابتدا تجزیه و سپس مفهوم پردازی و در نهایت به روش‌های جدید دوباره به یکدیگر متصل می‌شوند که می‌تواند محقق را در راستای تشخیص مفاهیم اصلی پژوهش اکتشافی یاری رساند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۶). انواع کدگذاری‌های مورد استفاده شامل:

۱. کدگذاری باز: بر مبنای مقولات استخراج شده از مطالعه مقدماتی مبنای نظری تحقیق؛
۲. کدگذاری محوری: ایجاد رابطه بین مقوله‌های تولید شده (در مرحله کدگذاری باز) است. این عمل معمولاً بر اساس الگوی پارادایمی انجام می‌شود و به نظریه پرداز کمک می‌کند تا فرآیند نظریه‌پردازی را به سهولت انجام دهد. اساس ارتباط دهی در کدگذاری محوری بر بسط و گسترش یکی از مقوله‌ها قرار دارد.
۳. کدگذاری انتخابی: کدگذاری انتخابی عبارت است از فرآیند انتخاب دسته بندی اصلی، مرتبط کردن نظام مند آن با دیگر دسته‌بندی‌ها، تأیید اعتبار این روابط و تکمیل دسته بندی‌هایی که نیاز به اصلاح و توسعه بیشتری دارند. کدگذاری انتخابی بر اساس نتایج کدگذاری باز و کدگذاری محوری، مرحله اصلی نظریه‌پردازی است. به این ترتیب که مقوله محوری را به شکل نظام‌مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می‌کند. مبتنی بر آنچه که در این بخش عنوان شد، گزیده فشرده‌ای از روش و مراحل انجام پژوهش و سایر توضیحات مرتبط بدان به شرح جدول زیر است:

جدول ۱: گزیده فشرده‌ای از روش و مراحل انجام پژوهش و سایر توضیحات مرتبط

روش تحقیق	اکتشافی
روش پژوهش	بکارگیری استراتژی پژوهشی کیفی با استفاده از روش تحلیل محتوای قیاسی
روند اجرا	محقق محتوای کلیه مقالات و پژوهش‌های منتشره در دسترس داخلی و خارجی در شبکه جهانی وب که در بازه زمانی ۱۵ سال اخیر منتشر شده‌اند. ملاک انتخاب مقالات بر طبق اشباع نظری داده‌ها است. سپس، محقق با استفاده از روش تحلیل محتوا و بکارگیری شیوه کدگذاری، ابعاد و مؤلفه‌های اولیه را احصا و مبتنی بر آن‌ها الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر را ارائه داده است.
ابزار گردآوری اطلاعات	مطالعات کتابخانه‌ای (بررسی تحقیقات داخلی و خارجی انجام شده مرتبط)
روش تحلیل داده‌ها	روش کدگذاری (۳ نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی)

یافته‌های تحقیق

در مسیر پاسخگویی به سوال تحقیق، محقق با بهره‌گیری از مبانی نظری موجود به شیوه تحلیل محتوای کیفی در این بخش روی آورده است که شرح کدگذاری‌های انجام شده در ادامه ذکر شده است.

گام اول: کدگذاری باز

در این مرحله محقق با عنایت به منابع موجود و محتوای آن‌ها مرتبط با موضوع تحقیق، داده‌های مربوطه را استخراج نموده است. در کدگذاری باز در ابتدا کدهای اولیه از متون مربوطه استخراج و سپس مفاهیم حاصل از کدهای اولیه ارائه می‌گردند. شرح این کدگذاری (برای نمونه به ۲۰ کد استخراجی اشاره شده است) به فرم جدول شماره ۲ است:

جدول ۲- کدگذاری باز: قسمتی از کدهای استخراج شده از مبانی نظری مرتبط

کد مربوطه	مؤلفه‌های اولیه استخراجی	منبع سند	داده مربوط مستخرج از مبانی نظری
A1	توجه به تأثیر محیط بر رفتار کودک	(آریسن، ۱۳۸۷)، (برک، ترجمه: سید محمدی، همکاران، ۲۰۰۲)	به عقیده برونفن برنر هر یک از سیستم‌های ۴ گانه بر رشد کودک تأثیر می‌گذارند و بنابر نظریه وی، محیط، نیروی راکدی نیست که افراد را به طور یکسان تحت تأثیر قرار دهد بلکه پویا و همیشه متغیر است. کیفیت محیطی که کودک در آن تعامل دارد بر نوع رفتار کودک تأثیر می‌گذارد.
A2	توجه به پویایی محیط	(۱۳۸۴)، (به نقل از کوک و همکاران، ۲۰۰۲)	در نظریه سیستم‌های بوم شناختی، رشد نه توسط شرایط محیطی کنترل می‌شود و نه بوسیله گرایش‌های درونی هدایت می‌شود. در عوض افراد محصولات و تولید کنندگان محیط شان هستند و از این رو هم افراد و هم محیط آن‌ها شبکه‌ای از تأثیرات وابسته به هم را تشکیل می‌دهند
A3	توجه به تأثیرات متفاوت محیط بر افراد مختلف		
A4	تأثیرات متقابل افراد و محیط بر یکدیگر	(آریسن، ۱۳۸۷)، آخیش و همکاران (۱۳۹۵)	
A5	رشد افراد در یک سیستم پیچیده از روابط چند سطحی	(برونفن برونر و موریس، به نقل از برک، ترجمه: سید محمدی، ۱۳۸۴)	نظریه برنر شخص را به صورتی در نظر می‌گیرد که در یک سیستم پیچیده روابط رشد می‌کند که چندین سطح از محیط اطراف بر او تأثیر می‌گذارند

کد مربوطه	مؤلفه‌های اولیه استخراجی	منبع سند	داده مربوط مستخرج از مبانی نظری
A6	تأثیر چندین لایه از محیط بر رشد کودک	(به نقل از آقا پور و اقدسی، ۲۰۱۰)، خالقی نژاد (۱۳۹۸)، (برک، ترجمه: سید محمدی، ۱۳۸۴)	در نظریه نظام‌های بوم شناختی، برنر عنوان می‌کند که رشد کودک تحت تأثیر چندین لایه از محیط قرار دارد و تغییرات یا تعارضات در هر لایه می‌تواند به لایه‌های دیگر منتقل شود.
A7	نقش کلیدی خانواده به عنوان اثرگذارترین لایه بر رشد کودک		در این نظریه خانواده، گروه همسالان، مدرسه یا محیط‌های کاری و نظام‌های اجتماعی بزرگتر لایه‌های محیطی تأثیرگذار بر جنبه‌های رشد کودک است که خانواده پر دوامترین، اثرگذارترین و نزدیکترین لایه از این محیط‌هاست. الگوی بوم شناختی، عوامل مؤثر بر تحول رشد فردی، آموزشی، اجتماعی و تغییرات حاصل از آن را در طول زندگی بطور پیوسته مورد بررسی قرار می‌دهد.
A8	توجه الگوی بوم شناختی به تحول رشد فردی، آموزشی، اجتماعی و تغییرات حاصل از آن		چون آمادگی‌های زیستی کودک برای شکل دادن به رشد به نیروهای محیطی می‌پیوندد، برونن برنر دیدگاه خود را به صورت الگوی زیست بوم شناختی توصیف کرد. لذا برونن برنر چهار نظام یا سیستم جدا نشدنی و بهم پیوسته را توضیح می‌دهد که تبادلات انسانی و تأثیر رشد انسان را چارچوب‌بندی می‌کند که با هم واحد بوم‌شناسی را تشکیل می‌دهند
A9	توجه به تأثیر نیروهای محیطی بر رشد کودک	(به نقل از کوک و همکاران، ۲۰۰۲)	
A10	توجه به تبادلات انسانی و تأثیر رشد انسان در قالب یک چارچوب		عمیق‌ترین سطح محیط از نظر برنر ریز سیستم است که به فعالیت‌ها و الگوهای تعامل در نزدیکترین محیط فرد اشاره دارد. سیستم بعد شامل روابط خانواده‌ها با یکدیگر و نوعاً این مرحله به ارتباط بین ریزسیستم‌ها اشاره دارد که رشد را تقویت می‌کنند. درگیری والدین با مسائل کودک نمونه‌ای از این مسئله می‌باشد.
A11	توجه به نقش خانواده به عنوان نزدیکترین محیط فرد	(برک، ترجمه: سید محمدی، ۱۳۸۴)، (به نقل از کوک و همکاران، ۲۰۰۲)	
A12	توجه به روابط خانواده‌ها به یکدیگر		

کد مربوطه	مؤلفه‌های اولیه استخراجی	منبع سند	داده مربوط مستخرج از مبانی نظری
A13	تأثیر محیط مدرسه بر رشد کودک از طریق تجارب	(بیرک، ترجمه: سید محمدی، ۱۳۸۴)	برون سیستم شامل روابط درون محیط (مثل مدرسه) که به طور مستقیم در کودک تأثیر می‌گذارد. موقعیت‌های اجتماعی اشاره دارد که فرد در حال رشد را شامل نمی‌شود، اما با این حال بر تجربه‌های او تأثیر می‌گذارد. مثل تأثیر محیط شغلی بر رفتار والدین و تأثیر آن در روابط والدین با فرزندشان. بیرونی‌ترین سطح الگوی برون برنر، کلان سیستم، موقعیت بخصوصی نیست، بلکه از ارزش‌ها، قوانین، سنت‌ها و امکانات یک فرهنگ خاص تشکیل می‌شود. اولییتی که کلان سیستم برای نیازهای کودکان و بزرگسالان قابل می‌شود، بر حمایتی که آن‌ها از سطوح درونی محیط دریافت می‌کنند، تأثیر می‌گذارد.
A14	تأثیر ارزش‌ها، قوانین، سنت ها و فرهنگ جامعه بر رشد کودک		
A15	راهبردی بودن طراحی برنامه پیش دبستانی	قاسم زاده و همکاران (۱۳۹۸)، آخش و همکاران (۱۳۹۵)، باربارف و نیکووا سنگولوا و سکا (۲۰۲۰)، رینولدز (۲۰۰۹)	مطالعات برنامه درسی پیش دبستانی راهبردی و رویکردی کل نگر است و الگوی برنامه‌ریزی چندبعدی مبتنی بر آن، برنامه مطلوب کاربردی برای اجرا در برنامه درسی پیش دبستان است.
A16	توجه به رویکرد کل نگرانه و چند بعدی در طراحی برنامه درسی پیش دبستانی		
A17	توجه به اهمیت سیاست گذاری در حوزه پیش دبستانی	خالقی نژاد (۱۳۹۸)، (بیرک، ترجمه: سید محمدی، ۱۳۸۴)	وجود نهادهای تصمیم‌گیرنده متعدد و شکاف در کیفیت مراکز پیش‌دبستانی مناطق برخوردار و نابرخوردار رسیدن به عدالت اجتماعی را با موانع سنگینی روبرو کرده است سیاست‌های دوره پیش‌دبستان در ایران با نوسان در حال اجراست و هنوز تعهد کافی به اهمیت دوره پیش‌دبستانی در میان قانون‌گذاران و سیاستگذاران رسوخ نیافته است.
A18	وجود نهادهای تصمیم‌گیرنده متعدد در حوزه پیش دبستانی		
A19	توجه به محیط یادگیری در حوزه پیش دبستانی	بابلی بهمشی و همکاران (۱۳۹۷)، زارعی و همکاران (۱۳۹۶)، خرازی (۱۳۹۳)	مباحثی همچون محیط یادگیری، نحوه آموزش در مراکز پیش دبستانی، محتوای آموزشی، رشد و پرورش مهارت‌های مختلف و وجود سیستم آموزشی غیر متمرکز از جمله موارد مورد اختلاف
A20	توجه به محتوای		

داده مربوط مستخرج از مبانی نظری	منبع سند	مؤلفه‌های اولیه	کد مربوطه
کشورهای مورد مطالعه و ایران در نظام پیش دبستان می‌باشد.		آموزشی در حوزه پیش دبستانی	

در مجموع با بررسی‌های انجام شده، محقق نهایتاً ۱۴۵ کد را توانست از متون مورد بررسی احصا نماید.

گام دوم: کدگذاری محوری

در این مرحله با امتزاج مؤلفه‌های مستخرج اولیه در مرحله کدگذاری باز، مقوله‌ها شکل می‌گیرند. نتایج این کدگذاری به فرم جدول شماره ۳ ذکر شده است:

جدول ۳- کدگذاری محوری: امتزاج کدهای مستخرج از کدگذاری باز و شکل‌گیری مقوله‌ها

مقوله‌ها	مؤلفه‌های اولیه استخراجی
<p>حاصل از ترکیب مؤلفه‌های اولیه)</p>	<p>توجه به اهمیت سیاست‌گذاری در حوزه پیش دبستانی، حذف نهادهای تصمیم‌گیرنده متعدد در حوزه پیش دبستانی، توجه به برنامه‌ریزی کلان در حوزه پیش دبستانی، توجه به سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در حوزه کودکان، مشخص‌سازی متولی اصلی در حوزه اجرا و نظارت و واگذاری در حوزه کودک، طراحی سازوکار لازم برای تحقق اجباری نمودن دوره پیش از دبستان، توجه به توسعه سیستم آموزشی غیر متمرکز در حوزه پیش دبستانی، راهبردی بودن طراحی برنامه پیش دبستانی، توجه به جایگاه و اهمیت آموزش و پرورش پیش دبستانی، توجه به اتخاذ رویکرد و الگوی مناسب برنامه درسی پیش دبستانی، توجه به پیوسته بودن فرآیند آموزش در مقطع پیش دبستانی، هماهنگی اهداف آموزشی دوره پیش دبستانی با توانایی‌های ذهنی و عقلی کودکان، درک جایگاه برنامه‌های پیش دبستانی به عنوان بخش مهمی از آموزش‌ها در میان مدیران ارشد، سرمایه‌گذاری کلان در حوزه آموزش‌های پیش دبستانی، توجه به شفافیت اطلاعات در خصوص دوره پیش دبستانی، توجه به عدالت آموزشی در خصوص دوره پیش دبستانی</p>
<p>نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از برنامه‌های دوره پیش دبستانی</p>	<p>توجه به نقش خانواده به عنوان نزدیکترین محیط فرد، توجه به روابط خانواده‌ها به یکدیگر، نقش کلیدی خانواده به عنوان اثرگذارترین لایه بر رشد کودک، توجه به روابط والدین و مراکز پیش دبستانی، توجه به تأثیر دوره‌های پیش دبستانی در ارتقای مهارت‌های اجتماعی کودکان، توجه به تأثیر دوره‌های پیش دبستانی در ارتقای انگیزش تحصیلی کودکان، توجه به تأثیر دوره‌های پیش</p>

مقوله‌ها (حاصل از ترکیب مؤلفه‌های اولیه)	مؤلفه‌های اولیه استخراجی
	دبستانی در یادگیری و رشد کودکان، توجه به تأثیر دوره‌های پیش دبستانی در موفقیت‌های اجتماعی کودکان، هدایت صحیح خانواده‌ها به مراکز پیش دبستانی دارای مجوز، تلاش در جهت رفع ابهامات و بدفهمی‌های برنامه‌های پیش دبستانی
تناسب بخشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی با فرهنگ جامعه	توجه به سازگاری برنامه‌های درسی پیش دبستانی با بافت هر منطقه، تأثیر ارزش‌ها، قوانین، سنت‌ها و فرهنگ جامعه بر رشد کودک
امکانات و منابع آموزشی	توجه به استاندارد بودن ساختمان‌های مراکز پیش دبستانی، توجه به امکانات مراکز پیش دبستانی، توجه به منابع و مواد آموزشی در حوزه کودک، توجه به توسعه استانداردهای آموزش پیش دبستانی برای کودکان، توجه به مواد و منابع یادگیری در حوزه پیش دبستانی، توجه به فضای آموزش در حوزه پیش دبستانی، توجه به بکارگیری مربیان متخصص در حوزه کودک
بکارگیری شیوه‌های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی	توجه به روش‌های نوین یاددهی-یادگیری در حوزه پیش دبستانی، استفاده از روش تدریس خلاق در حوزه پیش دبستانی، به کارگیری روش‌های فعال تدریس به کودکان، توجه به نوآوری در شیوه‌های آموزشی به کودکان، بکارگیری مدل‌های آموزشی به روز در حوزه آموزش کودکان، طراحی رویکردهای مناسب در برنامه درسی پیش دبستانی، طراحی روش‌های آموزشی متناسب با رشد کودکان، توجه به رویکرد کل نگرانه و چند بعدی در طراحی برنامه درسی پیش دبستانی، توجه به پرورش مهارت‌های اکتشافی و استدلالی کودکان، فرصت به کودکان برای حل مسائل مختلف
نظارت و ارزیابی	هدایت مستمر یادگیری و اصلاح برنامه‌های آموزشی کودکان، بازنگری جدی در مؤلفه‌های برنامه‌های درسی پیش دبستانی، ارزشیابی و اعتباربخشی برنامه‌های پیش دبستانی، نظارت بر مراکز پیش دبستانی‌ها، تمرکز بر کیفیت مراکز پیش دبستانی، نظارت مستمر بر عملکرد مراکز پیش دبستانی، توجه به کیفیت رابطه میان معلم و کودک
جامعیت و متناسب سازی محتوای آموزشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی	توجه به آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان، توجه به جامعیت رویکرد آموزشی به کودکان، توجه به توسعه توانایی‌های اجتماعی کودکان، توجه به توسعه توانایی‌های عاطفی و فکری کودکان، توجه به غیر رسمی بودن محتوای برنامه درسی پیش دبستانی، توجه به هماهنگ بودن آموزش‌های دوره پیش دبستانی با نیازهای زندگی کودک، تناسب محتوای برنامه درسی پیش دبستانی با تجارب متنوع آتی کودک، توجه به انعطاف پذیر بودن طراحی برنامه‌های درسی پیش دبستانی، طراحی آموزش‌های پیش دبستانی در راستای آماده سازی کودکان برای نقش‌های بزرگسالی آتی آنان، طراحی برنامه‌های درسی پیش دبستانی مبتنی بر بازی و فعالیت،

مقاله‌ها	مؤلفه‌های اولیه استخراجی
(حاصل از ترکیب مؤلفه‌های اولیه)	
توجه به نقش و تأثیرات ارتباطی و محیط آموزشی مناسب	توجه به فراهم کردن محیطی امن برای آموزش به کودکان، توجه به تعاملات برنامه درسی یا برنامه آموزشی مقطع پیش دبستان با محیط اجرای آن، توجه به تأثیر محیط بر رفتار کودک، توجه به تأثیرات متفاوت محیط بر افراد مختلف، رشد افراد در یک سیستم پیچیده از روابط چند سطحی، توجه به پویایی محیط، تأثیر چندین لایه از محیط بر رشد کودک، تأثیرات متقابل افراد و محیط بر یکدیگر،

گام سوم: کد گذاری انتخابی:

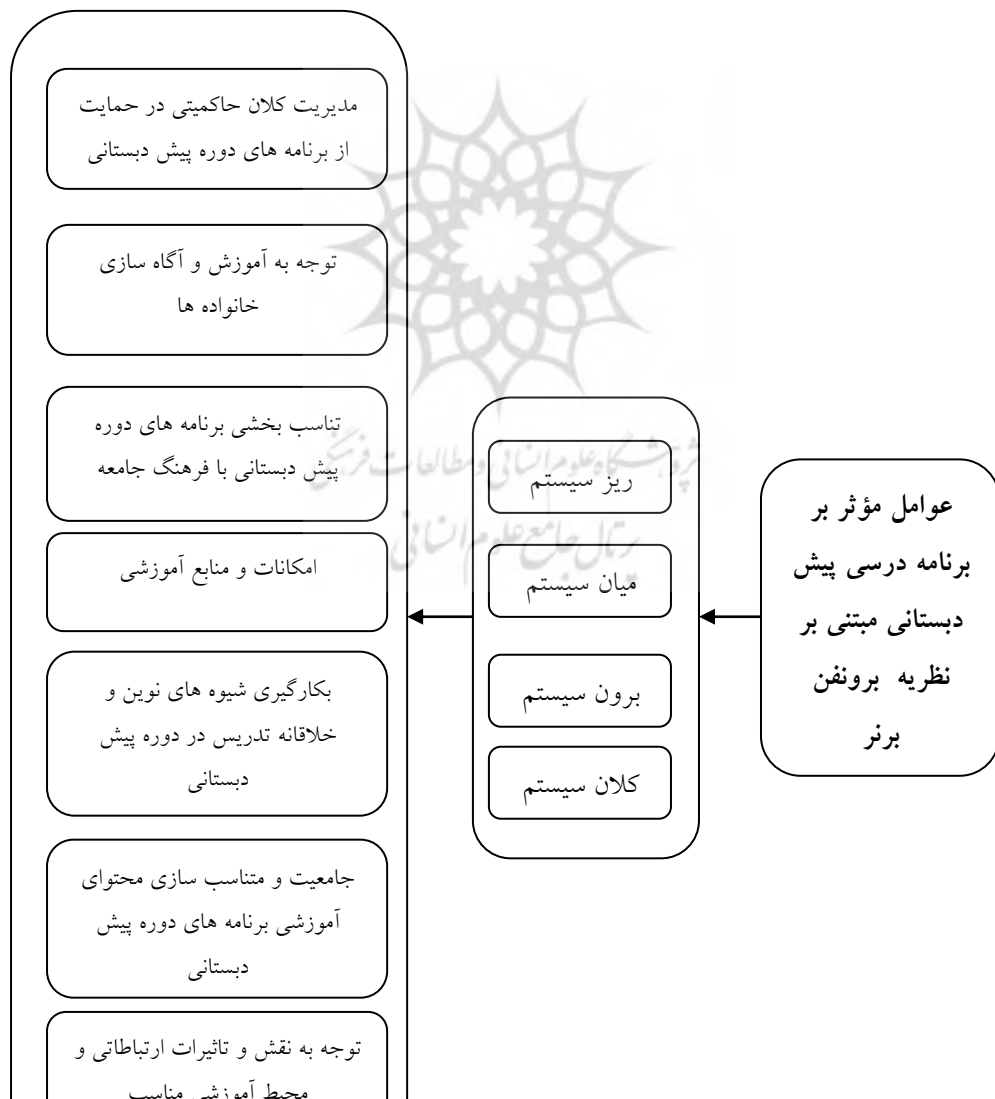
این نوع از کد گذاری در واقع فرآیند انتخاب یک مقوله، برای مقوله مرکزی و مرتبط ساختن تمام مقولات دیگر به آن مقوله مرکزی است. در واقع پس از مشخص سازی مقولات، نیاز است که ارتباط و پیوند بین مقوله‌های مختلف در قالب الگوی پارادایم مشخص شود که این مرحله در کد گذاری انتخابی یا گزینشی صورت می‌گیرد. نتایج این کد گذاری در قالب جدول شماره ۴ و نمودار ۱ ارائه شده است.

جدول ۴- کد گذاری انتخابی: امتزاج کدهای مستخرج از کد گذاری محوری و شکل گیری ابعاد مدل

مقاله‌ها (حاصل از ترکیب مؤلفه‌های اولیه)	ابعاد
توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها	
بکارگیری شیوه‌های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی	ریز سیستم
نظارت و ارزیابی	
توجه به نقش و تأثیرات ارتباطی و محیط آموزشی مناسب	
توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها	میان سیستم
نظارت و ارزیابی	
جامعیت و متناسب سازی محتوای آموزشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی	
بکارگیری شیوه‌های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی	
امکانات و منابع آموزشی	برون سیستم

مؤلفه‌های اولیه
پروپوزیشن
پیش دبستانی
مبانی

مقوله‌ها (حاصل از ترکیب مؤلفه‌های اولیه)	ابعاد
نظارت و ارزیابی	
توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب	
نظارت و ارزیابی	
تناسب بخشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی با فرهنگ جامعه	
نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از برنامه‌های دوره پیش دبستانی	کلان سیستم
امکانات و منابع آموزشی	
توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب	

نمودار ۱- الگوی پارادایمی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر
 معرفی الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن
 برنر و عناصر ۹ گانه برنامه درسی کلاین:
 نظر به کدگذاری‌های انجام شده در بخش اول یافته‌های تحقیق مبتنی بر تحلیل محتوا (بخش
 کیفی پژوهش) و تجمیع کدهای انجامی (جدول ۳) مبتنی بر عناصر ۹ گانه برنامه درسی کلاین،
 الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر به
 شرح جدول زیر مطرح می‌شود:

جدول ۵: عناصر ۹ گانه برنامه درسی کلاین با عنایت به نظریه برونفن برنر

عنصر ۱: اهداف		
زیر سیستم های	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
۴ گانه بوم شناختی برنر		
ریز سیستم	- تعامل مستمر خانواده‌ها با کودک - ایجاد محیطی خوشایند و مطلوب برای فعالیت کودک در خانه	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
میان سیستم	- مشارکت خانواده‌ها با همسایگان - تعاملات منظم میان خانواده‌های دارای کودک با یکدیگر - توجه به نقش محله محوری	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
برون سیستم	- تعامل خانواده‌ها و مربیان مهدکودک‌ها و پیش دبستانی‌ها - ایجاد محیطی خوشایند و مطلوب برای فعالیت کودک در مدرسه - کمک به بروز خلاقیت و توانمند سازی نوآموزان در حل مسئله	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها جامعیت و متناسب سازی محتوای آموزشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی
کلان سیستم	- تأمین بودجه و اعتبار کافی نیز برای برنامه درسی پیش دبستانی از سوی کلان حکومتی	نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از

برنامه‌های دوره پیش

دبستانی

امکانات و منابع آموزشی

- تامین تجهیزات و امکانات مورد نیاز پیش دبستانی

تناسب بخشی برنامه‌های
دوره پیش دبستانی با
فرهنگ جامعه

- توجه به نیازهای منطقه‌ای و ویژگی‌های بومی در طراحی برنامه‌های
متناسب برای کودکان

عنصر ۲: محتوا

بعد (عامل) مربوطه	مؤلفه (شاخص) مربوطه	زیر سیستم های ۴ گانه بوم شناختی برنر
جامعیت و متناسب سازی محتوای آموزشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی	- محتوای برنامه بایستی طوری طراحی و تدوین شود که منجر به مشارکت بیشتر کودک در امور خانه باشد.	ریز سیستم
جامعیت و متناسب سازی محتوای آموزشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی	- محتوای برنامه بایستی طوری طراحی و تدوین شود که منجر به مشارکت کودک در فضای محله و ارتباط گیری با همسالان محله خود شود.	میان سیستم
جامعیت و متناسب سازی محتوای آموزشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی	- محتوای برنامه درسی تدوینی بایستی طوری طراحی شود که در آن متولیان مدرسه به آگاه سازی نقش والدین در خصوص نیازهای کودکانشان بپردازد. - محتوای برنامه درسی تدوینی بایستی طوری طراحی شود که در آن متولیان مدرسه آشناسازی و توجه اعضای خانواده از نقش و وظایف هر یک در قبال کودک خانواده بپردازد. - محتوای برنامه درسی تدوینی بایستی طوری طراحی شود که در آن برنامه های آموزشی شخصی سازی شده به تناسب هر کودک مطرح شود.	برون سیستم

کلان سیستم

- محتوای برنامه درسی تدوینی در سطح کلان بایستی طوری طراحی شود که بر آموزش مهارت‌های زندگی در برنامه‌های آموزش دوره پیش دبستانی تاکید شود

- محتوای برنامه درسی تدوینی در سطح کلان بایستی طوری طراحی شود که برنامه‌های تدوینی برای دوره پیش دبستانی جامعیت لازم را داشته باشد.

- محتوای تدوینی برنامه دوره پیش دبستانی بایستی با ظرفیت بومی و منطقه‌ای همسو باشد.

- محتوای برنامه درسی تدوینی در سطح کلان بایستی طوری طراحی شود که اختیار عمل به مراکز پیش دبستانی جهت طراحی محتوای دروس با توجه به سلاقی و فرهنگ‌های مختلف را بدهد

عنصر ۳: راهبردهای یاددهی-یادگیری

زیر سیستم های	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
۴ گانه بوم شناختی برنر		
ریز سیستم	- مشارکت والدین در ارائه آموزش‌های پیش دبستانی به فرزندان خود - ایجاد محیطی خوشایند و مطلوب برای فعالیت کودک در خانه	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده‌ها
میان سیستم	- مشارکت و تعامل با همسایگان	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده‌ها
	- گسترش فرهنگ محله محوری و ارتباط هر چه بیشتر خانواده‌ها با یکدیگر	توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب
برون سیستم	- تعاملات خانواده و مربیان آموزش دیده و مجرب مهدکودک	توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب
	- ایجاد محیطی خوشایند و مطلوب برای فعالیت کودک در مدرسه	امکانات و منابع آموزشی
کلان سیستم	- شکل دهی ارتباطات در تمامی سطوح مرتبط و درگیر با حوزه کودک	توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب

عنصر ۴: مواد و منابع آموزشی

زیر سیستم های	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
---------------	---------------------	-------------------

۴ گانه بوم

شناختی برنر

ریز سیستم	- ایجاد آگاهی و شناخت در میان خانواده ها از محتوای دروس پیش دبستانی	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
میان سیستم	- استفاده از ظرفیت آموزشی محلات با برقراری تعاملات منظم میان خانواده های دارای کودک با یکدیگر	توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب
برون سیستم	- تجهیز پیش دبستانی ها به مواد و امکانات آموزشی متناسب با نیازها - تسلط مربیان به استفاده و بکارگیری از تکنولوژی آموزشی	امکانات و منابع آموزشی
کلان سیستم	- تأمین بودجه و اعتبار کافی نیز برای برنامه درسی پیش دبستانی از سوی کلان حکومتی	نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از برنامه های دوره پیش دبستانی
	- تامین نیروی انسانی متخصص و کار آمد در حوزه کودک	امکانات و منابع آموزشی

عنصر ۵: فعالیت های یادگیری

زیر سیستم های

۴ گانه بوم

شناختی برنر

ریز سیستم	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
ریز سیستم	- استفاده از نقش اعضای خانواده جهت انتقال مفاهیم و بسط یادگیری در کودک	بکارگیری شیوه های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی
میان سیستم	- توجه به تبادل نظر و انتقال تجربه بین همسایگان محله در مسیر آموزش کودکان خود	توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب
برون سیستم	- استفاده از یافته های تحقیقات داخلی و خارجی مطروحه در حوزه برنامه ریزی درسی - استفاده از ابزارها و متدهای تهییج و ترغیب کودک به مشارکت با محیط	بکارگیری شیوه های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی
کلان سیستم	- طراحی سندی مستقل برای پیشبرد امور آموزش و تدریس در دوره پیش دبستانی	نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از برنامه های دوره پیش دبستانی

عنصر ۶: گروه بندی کودکان

زیر سیستم های	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
۴ گانه بوم شناختی برنر		
ریز سیستم	- آگاه سازی و توجیه خانواده های از نیازشناسی اختصاصی کودکان پیش دبستانی خود در قیاس با سایر فرزندان خود	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
میان سیستم	- آگاه سازی و توجیه خانواده های یک محله در خصوص کودکان خود	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
برون سیستم	- آموزش صحیح به مربیان پیش دبستانی در خصوص گروه بندی کودکان و تناسب بخشی آموزش ها مبتنی بر گروه ها	بکارگیری شیوه های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی
کلان سیستم	- توجه به پیاده سازی سیاست های کلی و اسناد بالادستی حوزه آموزش و پرورش مبتنی بر دسته بندی و ایجاد تمایز میان دانش آموزان و پیش دبستانی - تدوین سند ملی و سیاست کلی برنامه درسی مبتنی بر دسته بندی و ایجاد تمایز میان دانش آموزان و پیش دبستانی	نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از برنامه های دوره پیش دبستانی

عنصر ۷: زمان آموزش

زیر سیستم های	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
۴ گانه بوم شناختی برنر		
ریز سیستم	- آشناسازی و توجیه اعضای خانواده از نقش و وظایف هر یک در قبال کودک خانواده و وقتی که با وی سپری می کنند.	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
میان سیستم	- مدت زمان ارتباطات خانواده های یک محله با یکدیگر - مدت زمان مشارکت و تعامل با همسایگان	توجه به آموزش و آگاه سازی خانواده ها
برون سیستم	- میزان ارتباط مستمر مدرسه و والدین	توجه به نقش و تأثیرات ارتباطی و محیط آموزشی مناسب
کلان سیستم	- میزان توجه به ارتباط و تبادل اطلاعات و دستاوردها بین محققان کشورمان و سایر کشورهای پیشرو در حوزه کودک	بکارگیری شیوه های نوین و خلاقانه تدریس در دوره پیش دبستانی

عنصر ۸: فضای آموزش

زیر سیستم های	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
۴ گانه بوم		

شناختی برنر	
ریز سیستم	- ایجاد محیط و فضای یادگیری مناسب و برانگیزاننده کودک
میان سیستم	- گسترش فرهنگ محله محوری و ارتباط هر چه بیشتر خانواده ها با یکدیگر
برون سیستم	- توجه به فضای فیزیکی مراکز پیش دبستانی - ایجاد محیطی خوشایند و مطلوب برای فعالیت کودک در مدرسه
کلان سیستم	- کمک به تامین تجهیزات مورد نیاز پیش دبستانی - سرمایه گذاری دولت در بخش پیش دبستانی

توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب

توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب

توجه به نقش و تأثیرات ارتباطاتی و محیط آموزشی مناسب

امکانات و منابع آموزشی نقش مدیریت کلان حاکمیتی در حمایت از برنامه‌های دوره پیش دبستانی

عنصر ۹: ارزشیابی

زیر سیستم‌های ۴ گانه بوم شناختی برنر	مؤلفه (شاخص) مربوطه	بعد (عامل) مربوطه
ریز سیستم	- ارزشیابی بر مبنای میزان فعالیت و مشارکت کودک در سطح خانه	نظارت و ارزیابی
میان سیستم	- ارزشیابی بر مبنای میزان موفقیت در سوق دهی کودکان به پذیرش فرهنگ محله محوری و ارتباط هر چه بیشتر خانواده‌ها با یکدیگر	نظارت و ارزیابی
برون سیستم	- ارزشیابی بر مبنای فراهم آوری فرصت مشارکت کودکان در سطح مهدکودک - ارزشیابی بر مبنای میزان تبادل نظر مدیران، مربیان مراکز پیش از دبستانی و والدین کودکان	نظارت و ارزیابی
کلان سیستم	- ارزشیابی برنامه تدوینی بر مبنای همسویی با اهداف مندرج در اسناد بالادستی - ارزشیابی بر مبنای همسوسازی ارزش های مندرج در برنامه درسی پیش دبستانی منطبق با ارزش ها و سنت های متداول کشور و فرهنگ ایرانی و اسلامی و ارزش های آن - ارزیابی، بازنگری و اصلاح مستمر برنامه درسی پیش دبستانی منطبق بر آخرین دستاوردهای حوزه کودک	نظارت و ارزیابی

بحث و نتیجه گیری

چنانچه پیشتر عنوان گردید، هدف اصلی از انجام این تحقیق، ارائه الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر بود. مبتنی بر این هدف کلی، محقق با اتکا به رویکرد تحقیق کیفی و بکارگیری تحلیل محتوای قیاسی، داده‌ها از متون مرتبط استخراج و با اتکا به ۳ مرحله کدگذاری (باز، محوری و انتخابی)، تحلیل و ابعاد مؤثر بر الگوی پارادایمی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر شناسایی شد. سپس مبتنی بر این ابعاد و عناصر ۹ گانه برنامه درسی کلان، الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر ارائه شد. الگوی مزبور شامل عناصر اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، گروه بندی کودکان، زمان آموزش، فضای آموزش و ارزشیابی است و هر یک از این عناصر در زیر سیستم‌های ۴ گانه بوم شناختی برنر شامل ریز سیستم، میان سیستم، برون سیستم و کلان سیستم مورد بررسی قرار گرفتند. یافته‌های بدست آمده (نمودار ۱ و جدول ۴) در این تحقیق با پژوهش‌هایی چون نورانی و پراتیوی (۲۰۲۰) (توجه به نقش تعامل و ارتباطات)، باربارف و نیکووا سنگولوسکا (۲۰۲۰) (توجه به نقش مدیریت کلان حاکمیت، توجه به نقش فرهنگ سازی در حوزه کودک)، پارک و همکاران (۲۰۱۷) (توجه به نقش مدیریت منابع انسانی)، خالقی نژاد (۱۳۹۸) (توجه به نقش مدیریت کلان و سرمایه‌گذاری مالی و حمایت‌های دولتی)، بابلی بهمنی (۱۳۹۳) (توجه به فرآیند آموزش و پرورش در حوزه پیش دبستانی، توجه به نقش مدیریت منابع انسانی)، علوی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۲) (توجه به نقش مدیریت منابع انسانی، توجه به نقش آموزش و آگاه سازی) همسوست و همخوانی دارد.

در تبیین یافته‌های بدست آمده بایستی عنوان داشت امروزه به دلایلی گوناگون، جایگاه آموزش و پرورش پیش دبستان در حال ارتقاء است و در کشورهای پیشرو نقشی حساس و ارزشمند را برای آن تعریف نموده‌اند چرا که به زعم محققان کارشناسان تعلیم و تربیت آموزش‌های قبل از دبستان کودکان آنها را برای ورود به مقطع دبستان آماده سازد. لذا نظر به این مهم بررسی اینکه چه برنامه درسی و با چه شیوه و الگویی برای این مقطع طراحی و اجرا شود خود مقوله‌ای حایز اهمیت و مورد تأکید کارشناسان و محققان این حوزه است. آنچه که یافته‌های این تحقیق عنوان نمود بررسی عوامل مؤثر بر تدوین و شکل دهی برنامه درسی در این مقطع با نظر خبرگان و مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر بود که با شناسایی و احصای عوامل و در قالب برنامه

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر ...
درسی پیش دبستانی مبتنی بر الگوی معروف کلاین، الگوی تحقیق ارائه گردید. همانطور که پیشتر عنوان گردید برونفن برنر چهار نظام یا سیستم جدا نشدنی و بهم پیوسته را برای الگوی زیست بوم شناختی خود چارچوب می‌کند و لذا عوامل مطروحه در این مدل تحقیق حاضر هم را می‌توان در این زیر نظام‌ها به شرحی که اشاره گردید در قالب عناصر ۹گانه مطرح کرد. آنچه که از نتایج جدول ۵ و نمودار شماره ۱ بر می‌آید این مهم است که در راستای تدوین برنامه دوره پیش دبستانی برای هر یک از عناصر برنامه درسی مبتنی بر نظریه برنر، نیاز است که تمامی سطوح ریز سیستم، میان سیستم، برون سیستم و کلان سیستم لحاظ شوند و مدنظر طراحان قرار گیرد که همین امر جنبه متمایز کننده و نوآورانه این برنامه در قیاس با سایر برنامه‌های تدوینی دوره پیش دبستانی است. از منظری دیگر الگوی ارائه شده در این پژوهش بیانگر این مهم است که در مسیر تدوین برنامه دوره پیش دبستانی بایستی جامعیت آموزش با درگیرسازی و شمول سازی تمامی ارکان مؤثر اعم از خانواده، محله، نهادهای آموزشی و کلان حکومتی تحقق یابد تا بتوان هم آموزش‌ها را هدفمندتر و جذاب تر نمود، هم تناسب بخشی برنامه‌های دوره پیش دبستانی با امکانات و منابع آموزشی کشور و فرهنگ جامعه محقق شود، هم محتوای آموزشی متناسب با شیوه‌های نوین این مقطع در راستای خلاق نمودن فراگیران شود و هم خود خانواده‌ها به نقش و کارکرد خود در پیشبرد موفق این برنامه آگاه شوند و برای حضوری مؤثر در آن بیش از پیش خود را آماده سازند. البته قطع به یقین آنچه که در این تحقیق مطرح شده است بایستی برای بسط تعمیم پذیری در سطحی وسیع تر مورد بررسی قرار گرفته و با سایر یافته‌های بدست آمده در خصوص طراحی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران و جهان جهت شناسایی نقاط اشتراک و افتراق مورد مقایسه و تباین قرار گیرد تا بتوان بهتر چالش‌ها و موانع احتمالی در مسیر عملیاتی سازی و پیاده سازی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی برونفن برنر را شناخت و برای حل آن چاره اندیشید.

حال مبتنی بر موارد مطروحه فوق الذکر، نمای شماتیکی از الگوی پارادایمی برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر نظریه زیست بوم شناختی به شرح نمودار زیر به تصویر کشیده می‌شود. از طرف دیگر با عنایت به نتایج بدست آمده، محقق پیشنهادات زیر را برای عملیاتی سازی و بکارگیری این مدل جهت استفاده متولیان امر مطرح می‌نماید:

۱. تدوین سند ملی برنامه درسی دوره پیش از دبستان و مشخص سازی وظایف هر یک از بخش‌ها و زیر بخش‌های فعال و درگیر با مقوله رشد و تربیت کودک؛
۲. گسترش و تعمیق بخشی دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای آموزش والدین در راستای ایجاد توانایی بیشتر در امر آموزش و تربیت کودکان خود با حمایت نهادهای متولی؛
۳. استفاده از یافته‌های تحقیقات داخلی و خارجی مطروحه در حوزه برنامه‌ریزی درسی به همراه مطالعه‌ای دقیق، همه جانبه و عمیق از لایه‌های ریز و درشت جامعه برای طراحی دروس دوره پیش دبستانی؛
۴. بررسی و رصد عملکرد مدیران بالادستی آموزش و پرورش در حوزه کودک و پیش دبستانی؛
۵. توجه و شناخت پیچیدگی‌ها و ارتباطات درون سیستمی و میان سیستمی مرتبط با زیر نظام‌های مؤثر در مقطع پیش دبستانی؛
۶. فراهم آوری فرصت مشارکت در تصمیم‌گیری‌های کلان دوره پیش دبستانی برای مدیران مراکز پیش دبستانی؛

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر ...

منابع

- آخش، سلمان؛ حسینی خواه، علی؛ عباسی، عفت؛ موسی پور، نعمت الله، (۱۳۹۵)، *آسیب شناسی وضعیت آموزش و برنامه درسی دوره پیش از دبستان ایران*، فصلنامه مطالعات پیش دبستان و دبستان، ۲ (۶)، ۱-۳۱.
- آرین، خ. (۱۳۸۷). کاربرد رویکرد بوم‌شناختی در مشاوره با زنان شاغل در خانواده‌های دو شغلی، مجله تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ۷ (۲۸)، ۷-۳۴.
- بابلی بهمنی، عزیزالله؛ سعادت‌مند، زهره؛ یارمحمدیان، محمدحسین؛ برمکی، هاجر، (۱۳۹۷)، *مطالعه تطبیقی برنامه درسی پیش از دبستان کشورهای منتخب به منظور ارائه راهکارهای ارتقا و بهبود برنامه درسی پیش از دبستان جمهوری اسلامی ایران*، اولین کنفرانس ملی یافته‌های نوین حوزه یاددهی و یادگیری، هرمزگان.
- بابلی بهمنی، عزیزالله (۱۳۹۳)، *مطالعه تطبیقی الگوهای منتخب برنامه‌ریزی درسی پیش از دبستان به منظور ارائه الگویی برای آموزش و پرورش پیش از دبستان*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوراسگان.
- برک، ل، (۱۳۸۴)، *روانشناسی رشد*، ترجمه: سیدمحمدی، یحیی. نشر: ارسباران.
- پیری، رباب؛ ادیب، یوسف (۱۳۸۸)، *الگوی بهینه برنامه درسی برای دوره پیش از دبستان*، فصلنامه آموزش و ارزشیابی، ۲ (۵)، ۵۳-۸۲.
- جامه بزرگ، ابوالفضل. (۱۳۹۱)، *جایگاه پیش دبستانی در سند تحول بنیادین*، نشریه دیدگاه، رسانه معلمان شماره ۹۶، ص ۱۴.
- خالقی نژاد، سید علی. (۱۳۹۸) *بررسی و تحلیل سیاست‌های دوره پیش‌دبستان در ایران*، فصلنامه سیاستگذاری عمومی، ۵ (۲)، ۴۲-۲۵.
- خرازی، کمال، (۱۳۹۳)، *مبانی آموزش و پرورش شناختی*، تهران: سمت.
- خضزلو، غلامرضا؛ فاطمه پور، محمدی، (۱۳۹۵)، *تأثیر سواد والدین بر کارکردهای اجتماعی فرزندان (براساس نظریه سیستم‌های بوم شناختی برونفن برنر)*، همایش استانی سلامت زنان، علی آباد کنول، دانشکده دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کنول.
- زارعی، محمد حسین؛ میر شاه جعفری، سید ابراهیم؛ لیاقت دار، محمد جواد، (۱۳۹۶)، *تبیین رویکردهای یاددهی- یادگیری و ارزشیابی مناسب برای برنامه درسی رشد حرفه‌ای مربیان پیش دبستانی*، رویکردهای نوین آموزشی، ۲ (۱۲)، ۱۱۴-۱۳۰.
- علوی لنگرودی، سید کاظم؛ بهنام کریمی و اقبال نیک، (۱۳۹۲)، *نقد و بررسی الگوی برنامه درسی دوره پیش از دبستان (مطالعه موردی)*، همایش ملی تغییر برنامه درسی دوره‌های تحصیلی آموزش و پرورش، بیرجند، دانشگاه بیرجند.
- قاسم زاده، بهنام؛ فرهادی لنگرودی، فریبرز؛ خزایی کوه پر، میثم، (۱۳۹۸)، *آموزش و پرورش پیش از دبستان در عصر جدید: چرایی و چیستی دیدگاه مطالعات برنامه درسی راهبردی و الگوی چندبُعدی مبتنی بر آن*، فصلنامه رهیافت، ۲۹ (۷۳)، ۳۹-۵۴.

طراحی الگوی مناسب برنامه درسی دوره پیش دبستانی در ایران مبتنی بر ...

هاشمی، سید احمد، طاهری، محمد، مسن آبادی، طیبه (۱۳۹۶). روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته، انتشارات گیوا.

- Addisu, K. M., & Wudu, M. T. (2019). **Preschool Curriculum Implementation in Ethiopia: The Case of Selected Woredas Preschools**. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 14 (2), 178-189.
- Barbareev, K., & Nikova-Cingulovska, Z. (2020). **Swedish preschool curriculum (Skolverket) as a model in the preschool education system**. 171-178.
- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2010). **Tools of the mind**. Columbus, OH: Pearson.
- Brauer, H., Wilde, M. (2019). Pre-service Science Teachers' Development of Epistemological Beliefs. *Reflecting Education*, 9 (4), 22-49.
- Cook, E. P., Heppner, M. J., & O'Brien, K. M. (2002). **Career development of women of color and white women: Assumptions, conceptualization, and interventions from an ecological perspective**. *The Career Development Quarterly*, 50 (4), 291-305.
- Fromberg D P, Williams S R. (2012). **Encyclopedia of Early Childhood Education (second edition)**. London and New York: Routledge.
- Gainsay, E. (2006). **The economic benefits of high-quality early childhood programs: What makes the difference?**. CED.
- Holt N. (2010). **Bringing the High Scope Approach to your Early Years Practice (second edition)**. London and New York: Routledge.
- Moore, A. C., Akhter, S., & Aboud, F. E. (2008). Evaluating an improved quality preschool program in rural Bangladesh. *International Journal of Educational Development*, 28 (2), 118-131.
- Nurani, Y., & Pratiwi, N. (2020, March). **Curriculum Design of Early Childhood Life Skill Based on Indonesian Local Culture**. In *International Conference on Progressive Education (ICOPE 2019)* (pp. 333-337). Atlantis Press.
- Park, E., Jang, M., & Park, S. (2017). **Early childhood education policies in Korea: Advances in theory and practice**. *Early Childhood Education Policies in Asia Pacific*. Advances in Theory and Practice, 87-107.
- Raban, B., & Kilderry, A. (2017). **Early childhood education policies in Australia**. *Early childhood education policies in Asia Pacific*. Advances in theory and practice, 1-30.
- Reynolds, C. & Fletcher, E. (2000). **Encyclopedia of Special Education**. USA: Wiley.
- Reunolds, A. J. (2009). **Preschool education, educational attainment, and crime prevention**. *Journal of social science*, 32 (8), 1054-1063.
- Roskos, K. A., Tabors, P. O., & Lenhart, L. A. (2004). **Oral Language and Early Literacy in Preschool: Talking, Reading, and Writing**. International Reading Association, Headquarters Office, 800 Barksdale Rd., PO Box 8139, Newark, DE 19714-8139.
- Tzuriel, D., Kaniel, S., Zeliger, M., Friedman, A., & Haywood, H. C. (1998). **Effects of the BBright Start™ program in kindergarten on teachers' use of mediation and children's cognitive modifiability**. *Early Child Development and Care*, 143 (1), 1-20.